

Rapport från Sektionen kyrklig skrud och prydnad.

Det gångna året har ur den synpunkt, som sektionen har att företräda, icke karaktäriserats genom några märkligare händelser. De förbättrade konjunkturerna ha framför allt visat sig i en ökad frikostighet vid kyrkornas restaurering och vid anskaffandet av prydnader.

Ett steg mot ökad förståelse för våra kyrkor och deras betydelse för den enskilda andakten har tagits genom försöket att hålla kyrkorna öppna under vissa tider även på söckendagar. De svar på domkapitlens rundskrivelser, som ingått från församlingarna runt om i landet, ha varit mycket varierande. Stor ovillighet mot förslaget kan spåras på många håll, och svårigheterna äro uppenbarligen ganska stora. En enhetlig bestämmelse angående öppet-hållandet torde ännu icke vara möjlig att åstadkomma, men man synes kunna uttala den förhoppningen, att allt flera kyrkor måtte låta sina portar stå öppna.

Frågan om våra *domkyrkors* iståndsättande står på dagordningen. Det är av intresse att påpeka, att sådana arbeten nu förberedas i Upsala, Skara, Strängnäs, Luleå och Kalmar. Största uppmärksamheten tilldraga sig naturligtvis de förberedande åtgärder för ett värdigt iståndsättande av *Upsala* domkyrka. Detta arbete är i första hand en nödtvungen åtgärd att snarast möjligt rädda det storslagna byggnadsverket från sönderfallande. Det Zettervallska strävsystemet, det söndervittrade teglet, de skamfilade fialerna och den sönderspruckna cementen måste på något sätt ersättas. Men samtidigt uppstår naturligtvis frågan om ett större eller mindre återställande av domens äldre utseende, ett arbete med många vanskligheter. För att utreda frågan om restaurering har en kommitté tillsatts bestående av ecklesiastikminister Engberg, ärkebiskop Eidem, riksantikvarien Curman, professor Östberg, byggnadsrådet Hjort och docenten Gerda Boethius.

Stora svårigheter möter också vid ett iståndsättande av Skara domkyrka. Ett omfattande förslag av f. generaldirektör Tengbom har framlagts, som synes innebära en ganska radikal omvandling av interiören. Även i Strängnäs och Luleå förberedas restaureringar, och den gamla domkyrkan i Kalmar kommer att fördes med den kupol, som Tessin en gång avsett men aldrig fick utföra.

Rörande finansieringen av dessa företag har en ny uppfattning börjat tränga igenom. Det synes nu icke längre orimligt att begära anslag av statsmedel — så t. ex. har skett i Skara, där 475.000 kr begärts och därmed skulle, för den händelse sådana medel beviljas, en ny tid begynna för dessa stora byggnadsverk, som hittills till stor del fått underhållas allenast av resp. stadsförsamling. En dylik begäran synes så mycket mera rimlig, som de gamla domkyrkornas en gång mycket stora egendom nu sedan 400 år utgöres av statsegendom.

Det har för kommitterade icke varit möjligt att ens på ett till-

närmelsevis tillfredsställande sätt kunnat följa de större restaureringsarbetena ute i landet. Endast i Östergötland och Småland ha kyrkor besökts i samband med restaureringar. Som ett allmänt intryck av det synnerligen omfattande och kostsamma arbete, som på så många håll pågår med kyrkornas iståndsättande och värdiga prydnade, måste tyvärr sägas, att de rika löften på restaureringskonstens område, som gävos för omkring 20 år sedan, då Sverige stod bland föregångslanden, knappast ha infriats. De flesta kyrkor, som nu undergått behandling av arkitekter, målare och konservatorer, uppvisa en viss schablonmässighet. Nödvändigheten att noga studera varje kyrkobyggnads och kyrkointeriörs egenart är icke tillräckligt uppmärksammas. En egenartad och på ett sär eget sätt stämningsfull 1860-tals interiör förvandlas till en gustaviansk efter en viss enkel norm, och färggivningen utmärkes av rädsla för levande klanger och karaktärsfulla sammanställningar. En något tvehågsen ställning i principiellt avseende till väsentliga restaureringsfrågor beträffande äldre polykrom skulptur är också märkbar liksom också en starkare och effektivare kontroll från de statliga myndigheternas sida ibland vore önskvärd. I någon mån har denna kontroll underlättats genom de nya organ, som Riksantikvarieämbetet inrättat vid de större läns museerna i landsorten. Inte mindre än 22 sådana nya befattningar, landsantikvarier, ha inrättats, vid vilkas sida de i flesta fall stå landskonservatorer med i regel god kompetens. Den hjälp, som de kyrkliga myndigheterna på landsbygden äga i dessa nya tjänstemän, är uppenbarligen mycket stor och kommer säkerligen att lända verksamheten i nu berörda hänseende till gagn.

Bland de mera omfattande restaureringsarbetena å landskyrkor kunna endast ett fåtal nämnas. I ärkestiftet må nämnas Vallentuna, Almeda och Blidö kyrkor, i Linköpings stift Kaga, Gamleby, Bankekind, Ljung, Mörlunda och Hallingeberg, i Skara stift Levene, Ulricehamn, Ekerskog, Sventorp och Södra Lundby, i Strängnäs stift Härads, Kumla och Axberg, i Västerås stift Ramsberg, i Växjö stift Lenhovda, Tjureda och Vissefjärda, i Lunds stift Ingelstad, Skåne Tronås, Gislöv, Riseberga och S. Sandby, i Göteborgs stift V. Frölunda, Kinnared, Kville, Drängsered, Svenneby, Spannarp, Släp, Ö. Frölunda och Örgryte, i Karlstads stift Botilsäter, Kristinehamn, N. Råda och Vilsand, i Härnösands stift Alnö, Dal och Grundsunda, i Luleå stift Lövånger och Umeå samt i Stockholm Jakobs kyrka.

Flera av våra ödekyrkor ha iståndsatts, och ett slags statligt bidrag i form av samvetsömma värnpliktigas tjänst ha lämnats t. ex. vid Rytternas kyrkoruin (Vstm l.). I många fall har arbetet haft en sådan omfattning, att ruinen kunnat återställas till en församlingshelgedom, som åtminstone under sommartiden kan få göra tjänst som gudstjänstlokal. I Hanshals (Gtb. st.), vars kyrka genom vådeld förstördes förra året, har församlingen begärt att få återupprätta sin medeltida kyrka i stället för att bygga en ny.

Några nya kyrkobyggnader ha också kommit till under året såsom Brevik på Lidingö av arkitekten J. Åkerlund, Virsbro (Väst. st.) som bekostats av en enskild person, Hyttebruk (Växjö st.) och på Kosterön m. fl.

I dessa fall liksom vid anskaffandet av nya prydnader har en storartad frikostighet visats från enskildas och de kyrkliga sammanlutningarnas sida. Att här ingå på den omfattande nyanskaffningen av kyrkoprydnader är icke möjligt. Ur principiell synpunkt bör kanske noteras en — visserligen ännu svag — tendens inom textilkonsten att använda inhemskt material i st. f. de tidigare brukliga dyrbara och i små landskyrkor oftast främmande brokadstofferna och praktfulla ibland överrika silkesbroderierna. Linne och ylle som material för enklare antependier och mässhakar ha i en del fall kommit till användning till stor förmån både för prisbillighet och för samverkan mellan interiörens karaktär och textilen.

Ett visst uppsving karaktäriserar vår glasmålningskonst, som nu lämnat de första trevande stegen bakom sig och börjat närma sig ett mera konstnärligt stadium, där den tekniska vederhäftigheten icke saknas. Uppdragen synas också under de senaste åren ha blivit talrikare, men det måste med beklagande konstateras, att ännu saknas tillgång på fullgoda konstnärer. Bland de största arbetena av detta slag under året äro korfönstret i Mariakyrkan i Hälsingborg av Einar Forseth samt 4 fönster i S. Petri kyrka i Malmö av Hugo Gehlin. Utan att ingå på någon karaktäristik av dessa arbeten vilja vi endast taga dem som exempel på svenskt glasmåleri av i dag med dess tämligen viljelösa efterklangsstämning eller själlösa och litet påträngande dekorationslusta, båda egenskaper, som i regel dölja inre tomhet. Då stora uppdrag snart vänta våra konstnärer — det behöver endast erinras om Skara, Upsala och Lund — kan man endast uttala den förhoppningen, att även denna konststart skall bringas till större höjd. I detta sammanhang bör kanske nämnas de omstridda förslagen till glasmålningar i Nysätra och Delsbo kyrkor, vilkas brister påtalats av resp. domkapitel, men icke desto mindre godkänts av Byggnadsstyrelsen. Det måste hälsas med tillfredsställelse, att våra domkapitel någon gång begagna sig av sin granskningsrätt och erinra om uppenbara brister i målningarnas religiösa uppfattning och framställning. Helt visst saknas oftast i vår tid det intima och förståelsefulla samarbete mellan konstnären och prästen, vilket var grundvalen för gångna tiders kyrkokonst och en av förutsättningarna för den blomstring, som kyrkokonsten fordom upplevde.

Skola vi från kyrkobyggnaden och dess inventarier vända oss till *kyrkogården* möter oss en bild av många aktningstvårda enskilda försök till förbättring men kanske ännu flera fall av försummelse. Svårigheterna äro på detta område så stora att först genom en samfällid verkan torde en förbättring kunna ske. Som ett manande exempel bör nämnas bildandet av en *Förening för*

kyrkogårdsvård i Malmö. Den skall ha till uppgift att »genom trädgårdsutbildade tjänstemän.. verka för kyrkogårdskulturens höjande; genom hållande av sammankomster med föredrag och diskussioner verka för vidgade kunskaper på området,» den har tagit till sitt mål att »söka främja god ordning på kyrkogården, hålla medlemmarna underrättade om aktuella problem samt sörja för en ändamålsenlig lagstiftning».

Slutligen vill sektionen erinra om den för vår kyrka så betydelsefulla händelsen, som den nya psalmboken innebär. Vid utgivandet av denna måste dock den förhoppningen knytas, att åtminstone *någon* omsorg måtte nedläggas på psalmbokens typografiska utstyrsel. Rörande allmänna önskemålen för en sådan hänvisas till några artiklar i Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv under 1936 och 1937. Den svenska bokkonsten har nått en utveckling, som anses berättiga den till en viss rangställning i världen. Att en av vår kyrkas mest spridda böcker icke skulle få del av de typografiska erfarenheter, som våra fackmän numera förvärvat, vore att djupt beklaga.

Bengt Cnattingius.

Psalmvalet.

Dessa rader avse att fästa uppmärksamheten på den förträffliga hjälp som givits Sveriges prästerskap med den nya upplaga av Psalmsvalslista för högmässan som kyrkoherde *K. Peters* utgivit med hänsyn till nya psalmboken.

Det vore att antecipera den utredning beträffande valet av intotus, graduale och andra psalmer kyrkoherde Knut Peters lämnar, om här till behandling skulle upptagas de synpunkter som kunde läggas på valet av varje särskild psalm.

Endast en viktig principfråga skall här beröras. Den berör valet av gradualpsalmen, gudstjänstens viktigaste psalm. Vid valet av denna stå tvenne stridande åsikter mot varandra. Den ena hävdar att valet av gradualpsalmen skall bestämmas av episteltexten och »leda över» till evangeliet. Den andra hävdar, att psalmen skall bestämmas efter evangeliet.

Är det måne inte så nu, att större delen av de präster, som allvarligt reflekterat över denna sak, bekänna sig till den senare åsikten? Mindre med den motiveringen, att gradualpsalmen skall vara en meditation över dagens evangelium — man mediterar ju i allmänhet icke över det man ännu icke läst! — än därför, att kyrkoårsprincipen håller på att kämpa sig fram. Och kyrkoårs-idén kommer som regel på ett bristfälligt sätt fram i episteln. Att då söka få en psalm som skall »leda över» till evangeliet är

---

Knut Peters: Psalmsvalslista för högmässan, med hänsyn tagen till nya psalmboken. C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Pris 1: 60.